

of risk; variety of travel ways; continuity of movements; minimalism on the road; mimicry; capturing impressions. When implementing the PTA it is necessary to adhere to the principle of gradualness. It is shown that before starting a psychotherapeutic travel, it is necessary for the client to form a suggestive attitude towards the development of such basic skills as self-sufficiency, adaptability and creativity. The experience of the successfully implemented PTA can be used to further define a personally ideal lifestyle.

Key words: *psychotherapy, suggestion, psychotherapeutic travel alone, adaptation, multimodal suggestive psychotherapy, neurotic and somatoform disorders.*

Відомості про автора:

Манілов Ігор Феліксович, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Manilov, Ihor F., Ph.D. of Psychology Sciences, Senior Scientist, leading researcher of Laboratory of Psychology of Socially Maladjusted Adolescents, Kostyuk Institute of Psychology of the NAPS of Ukraine, Kyiv.

E-mail: latit@gmail.com

УДК 159.9

Мельничук О.Б

ПРОФЕСІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ОСОБИСТІТЬ

Мельничук О.Б. Професійний інтелект та особистість. В статті представлено теоретичний дискурс проблеми взаємозв'язку професійного інтелекту та особистості. Професійний інтелект є важливою умовою успішної професійної діяльності людини. Втім, він здійснює вплив не лише на ефективність вирішення професійних завдань, а й на розвиток особистості в цілому. Професійний інтелект визначає важливу якісну характеристику особистості – професійну компетентність.

Окреслено взаємовплив професійного інтелекту та когнітивної сфери, ціннісно-сенсової сфери особистості, духовної сфери, емоційної та вольової сфер, поведінкової сфери.

Визначені психологічні засади становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців в умовах професійного навчання та оптимізації позитивного впливу професійного інтелекту на розвиток особистості.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх фахівців, професійний інтелект, становлення професійного інтелекту, особистість, сфери особистості, розвиток особистості.

Мельничук О.Б. Профессиональный интеллект и личность. В статье представлен теоретический дискурс проблемы взаимосвязи профессионального интеллекта и личности. Профессиональный интеллект есть важным условием успешной профессиональной деятельности человека. Впрочем, он оказывает влияние не только на эффективность решения профессиональных задач, а и на развитие личности в целом. Профессиональный интеллект определяет важную качественную характеристику личности – профессиональную компетентность.

Очерчено взаємовплив професійного інтелекту та когнітивної сфери, ціннісно-смысловий сфери особистості, духовної сфери, емоційної та волевий сфер, поведінкової сфери.

Определены психологические основы становления профессионального интеллекта будущих специалистов в условиях профессионального обучения и оптимизации позитивного влияния профессионального интеллекта на развитие личности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка будущих специалистов, профессиональный интеллект, становление профессионального интеллекта, личность, сфери особистості, розвиток особистості.

Постановка проблеми. Трансформації сучасного українського суспільства в економічній, політичній, соціокультурній та ін. сферах вимагають теоретичного переосмислення та обґрунтування

взаємозв'язку явищ внутрішнього психічного життя людини та її соціального життя. Професійна діяльність особистості, як одна із складових соціального контексту функціонування людини, є важливою умовою її соціального та особистісного вираження. Специфіка будь-якої професійної діяльності вимагає не лише спеціальних знань, а й певної якості прояву всіх систем особистості – когнітивної, мотиваційної, емоційної, вольової, духовної тощо, а також, врахування впливу професійного досвіду працівників, їх здатності гнучко реагувати на варіативність умов праці тощо.

У цій публікації теоретичний дискурс проблеми взаємозв'язку професійного інтелекту та особистості представлений лише попередньо, що дозволяє визначати пріоритети професійного навчання та виховання фахівців різного профілю, орієнтовані не лише на надання необхідних професійних знань і навичок, а й на становлення професійно значущих особистісних якостей, формування думаючого та творчого фахівця, здатного реагувати на нові, і часто навіть не передбачувані, суспільні виклики та зміни.

Стан наукової розробки проблеми. Психологічні аспекти професійної діяльності знаходимо в наукових публікаціях О. Бондарчук [12], Н. Волянук [2], С. Дружилова [3], Е. Зеєра [4], О.Кокуна [5], О.Малхазова [7], Ю.Поваренкова [10], В.Толочка [13] та ін. Питання становлення інтелекту в умовах освіти як інкультурації, та, зокрема, проблеми професійного інтелекту фахівців в різних сферах аналізувались в наукових роботах Ж.Барон, Д.Перкінс, Ф.Андерсона, Дж. Куїнна, С.Фінкельптейна [6] та ін. Втім, аналіз наукової літератури показав відсутність системних наукових доробок, де б чітко визначалися психологічні засади професійного інтелекту фахівців різних сфер, що визначаються специфікою їх професійної діяльності. Крім того, безпосередньо дослідження взаємозв'язку професійного інтелекту та особистості фахівців не здійснювалося. Тому соціальна значущість проблеми, необхідність подальшого розширення теоретичних та прикладних досліджень професійного інтелекту та особливостей його становлення в процесі професійної підготовки фахівців та його впливу на формування і розвиток професійно значущих якостей особистості фахівців і зумовлюють актуальність теми даного дослідження.

Результати дослідження. Вплив професійної діяльності на особистість та вплив особистісних якостей на професію був і залишається предметом не лише психологічних, а й соціологічних, соціокультурних, соціоекономічних, кроскультурних та ін. досліджень. Так, свого часу американський соціолог П. Сорокін, відзначаючи такий взаємовплив, писав: “Усі психічні процеси будь-кого, хто займається якоюсь професійною діяльністю, зазнають модифікації, особливо якщо будь-хто залишається в межах одного й того ж заняття тривалий час. Процеси сприйняття й відчуття, уваги, образного відтворення й асоціації несуть на собі відбитки відповідної професійної діяльності. Ще більшим є вплив професійної діяльності на процеси і характер оцінок індивіда, переконання, практичні судження, думки, мораль та ідеологію зокрема” . [16]

В роботах зарубіжних вчених М. Kohn, С. Schooler, К. Spenner, L.Otto та ін., що вивчали вплив особливостей та умов праці на особистість дорослої людини, продемонстровано їх фактичний каузальний вплив на цінності особистості, уявлення про себе, орієнтації щодо соціальної реальності та розумову діяльність. Автори визначають перелік умов праці, які імперативно впливають на можливість працівника проявляти своє мислення, ініціативу, незалежність суджень, в цілому професійну самостійність. Цікавими з того зору предмета нашого аналізу є виділені авторами умови праці, такі як змістовна складність праці, що передбачає прийняття рішень в складних, недостатньо визначених або суперечливих обставинах, та щільність нагляду — це постійні обмеження, де працівники не можуть проявляти ініціативи, праця є рутинною, повторювальною та передбачуваною. Відповідно, професійна діяльність, яка передбачає прояви ініціативи та самостійності, позитивно впливає на самооцінку працівників, їх відкритість, гнучкість в професійній діяльності, ефективність розумової діяльності, вирішення складних професійних завдань. [14; 17]

На розвиток дорослої особистості великий вплив здійснює також її досвід навчання у професії. Так, К. Miller, М. Kohn та С. Schooler зауважують, що люди, які виконують інтелектуальну роботу, починають використовувати свої інтелектуальні можливості не лише під час праці, а й у інших сферах свого життя, в позаробочому житті. Таким чином відбувається перенесення професійного досвіду на

широкий спектр психічної діяльності (соціальні орієнтації, емоції, поведінку тощо). [15]

В роботах соціологів називаються також і інші соціально-психологічні фактори праці, що впливають на особистість, зокрема, міжособистісні стосунки, час роботи, об'єктивні умови праці та її суб'єктивні оцінки, професійна самостійність, задоволеність працею та інші. [14-15]

В цілому, аналіз досліджень взаємозв'язку професійної діяльності та особистості показує, що в більшості соціологічних досліджень підкреслюється вплив особливостей праці, професійної діяльності на особистість, а в психологічних дослідженнях, навпаки, акцент робиться на тому як особистість впливає на вибір професійної діяльності та її реалізацію. Втім, багато досліджень, якраз підкреслюють взаємовпливи цих категорій.

Професійний інтелект визначають однією із форм соціального інтелекту, позаяк він вирішує соціальні завдання (вибір професії, вирішення професійних завдань, планування та розвиток кар'єри) та є однією із форм соціалізації особистості – професіоналізацією. [10] Крім того, професійний інтелект часто прирівнюють до практичного інтелекту, позаяк він забезпечує виконання специфічних практичних професійних завдань.[11]

В цілому, поняття професійного інтелекту в сучасних психологічних дослідженнях частіше вживається в двох значеннях: а) специфічні особливості інтелектуальної діяльності фахівця, що визначають ефективність його професійної діяльності; б) якісний аспект інтелектуальної діяльності фахівця, що визначає його високий професійний рівень. [9]

Професійний інтелект фахівця будь-якої сфери неминуче визначатиметься специфікою та змістом відповідної професійної діяльності. Втім, Дж. Куїнном, Ф. Андерсоном та С.Фінкеліптейном запропоновані універсальні особливості професійного інтелекту, які водночас можна розглядати і як рівні його функціонування: 1) когнітивне знання, коли людина чітко знає, що робити для виконання поставлених завдань (know-what), 2) висококваліфіковані навички, коли людина знає не тільки що робити, але і як це робити (know-how), 3) системне розуміння, коли професіонал чітко розуміє чому і для чого він виконує ті чи інші професійні завдання, тобто виходить за межі

простого вмілого виконання роботи (know-why), 4) висококваліфікована інтуїція, що забезпечує можливість прогнозувати та передбачати як заплановані, так і не передбачувані наслідки, розпізнавати вдалі ідеї, адаптуватися до ситуації, долати перешкоди (highly trained intuition). [6] Дж. Біч виділяє ще один рівень – «самовмотивована творчість», вказуючи, що це відображає знання, чому люди прагнуть знати «навіщо» вони виконують ту чи іншу професійну задачу, це своєрідне поєднання почуттів, волі, мотивації та здатності до адаптації заради успіху (why people care why). [1] Перші три рівні втілюються в інтелектуальних стилях, базах знань та операційних технологіях особистості (за визначенням авторів – в базах даних організації, де працює людина), четвертий рівень, вочевидь проявляється в інтелектуальній культурі особистості, її інтелектуально-особистісних якостях (за визначенням авторів – в корпоративній культурі організації).

Професійний інтелект є підґрунтям професійної компетентності фахівця, що забезпечує не лише ефективне засвоєння професійних знань та навичок, а й можливості їх гнучкого та творчого використання в різноманітних (типових, нових, екстремальних тощо) ситуаціях професійної діяльності. Професійна компетентність є якісною характеристикою особистості, що визначає її здатність адекватно оцінювати професійні завдання, розуміти їх зміст та способи досягнення результату, уміння знаходити необхідну інформацію та володіння відповідними навичками для виконання професійних завдань.

Інтелект особистості є не лише механізмом переробки інформації, а й механізмом регуляції психічної та поведінкової активності людини. Професійний інтелект здійснює вплив також і на вольові якості людини, позаяк глибоке розуміння змісту та значущості професійних завдань сприяє мобілізації всіх сил, створенню психологічних передумов для успішних професійних дій в даний момент та в подальшому. Водночас особливості вольової сфери особистості, її вольові якості неминуче впливатимуть на становлення професійного інтелекту, позаяк опосередковано визначатимуть якість засвоєних знань, навичок та умінь, здатність до виправлення помилок, стимулювання професійної діяльності та пошуку нових ефективних рішень, впливатимуть на реалізацію творчого потенціалу особистості тощо. В процесі підготовки

фахівця варто приділяти рівнозначну увагу всім аспектам професійного інтелекту: когнітивний рівень (рівень спеціальних системних професійних знань), практичний (володіння спеціальними професійними навичками), прогностичний (здатність до планування своєї професійної діяльності та передбачення результатів її ефективності), особистісно-регулятивний (формування ставлення до роботи, системи цінностей а сенсів, що визначаються трудовою діяльністю, а також здатності до професійної рефлексії та саморегуляції).

В контексті постановки проблеми взаємозв'язку професійного інтелекту та особистості в першу чергу, на нашу думку, важливо підкреслити вплив професійного інтелекту на ефективність та цінності професійної діяльності, які, в свою чергу, детерміновані індивідуальними особливостями системи сенсів та цінностей працівників певної сфери. Так, наприклад, в професіях групи "людина-людина", важливо, щоб професійна діяльність фахівців ґрунтувалася на засадах гуманізму та моральності. Особливості професійного інтелекту впливатимуть на здатність фахівця ефективно взаємодіяти з іншими, проявляти розуміння та повагу до інших людей, бути уважним та толерантним, проявляти співпереживання та відповідальність тощо. Професійний інтелект забезпечує здатність працівника до аналізу та осмислення поставлених професійних завдань, впливає на професійні навички та уміння, що в кінцевому результаті визначатиме ефективність роботи, впливатиме на оцінку та самооцінку фахівця, визначатиме об'єктивні та суб'єктивні показники задоволеності працею та життєвими досягненнями.

Професійний інтелект людини не лише визначатиме ефективність її професійної діяльності, а й неминуче впливатиме на сферу емоцій та почуттів, які виконують сигнальну та регулятивну функції в житті людини. Здатність адекватно оцінити результати своєї професійної діяльності визначатиме перебіг позитивних-негативних емоцій, пов'язаних з роботою. Прояви критичного професійного мислення як аспекту професійного інтелекту визначатимуть також особливості стеничних-астеничних емоційних реакцій, можливості до саморегуляції, мобілізації ресурсів та пошуку нових шляхів вирішення професійних завдань. Потенціал професійного інтелекту особистості визначатиме також і особливості почуттів та ставлень людини до об'єктів та

суб'єктів своєї трудової діяльності, обумовлюватиме стійкість потреб та в цілому спрямованість особистості.

Очевидним є вплив професійного інтелекту і на когнітивну сферу особистості. Зміст та складність професійних завдань, можливості проявляти самостійність та творчість в професійній роботі неминуче впливатимуть на особливості прояву пізнавальних процесів людини. Професійний інтелект визначатиме особливості відчуттів та сприймань людини, особливості її пам'яті та мислення, уваги та уяви не лише в діяльності, що пов'язана з професією, а й впливатиме на інші сфери життя, визначаючи коло інтересів особистості, її смаків та уподобань, життєвих цінностей та пріоритетів тощо. Так, наприклад, професійний інтелект представників допомагаючих професій, де необхідними є знання та навички взаємодії, розуміння, співпереживання тощо, обумовлює прояв таких особливостей і в повсякденному житті, в спілкуванні з іншими людьми в позаробочий час, в спілкуванні з родиною, друзями тощо.

У контексті взаємозв'язку професійного інтелекту та особистості важливим також є питання особливостей духовної сфери, духовності особистості. Специфічні завдання певної сфери професійної діяльності та галузі висувають особливі вимоги і до професійної підготовки фахівців цієї сфери, якостей їх професійного інтелекту, зокрема до професійно значущих інтелектуальних характеристик. Так, наприклад, сформованість професійного інтелекту та вираженість професійно значущих особистісних якостей є запорукою успішної професійної діяльності фахівців соціальної сфери, надання соціальної підтримки, захисту різним категоріям клієнтів тощо. Професійний інтелект таких фахівців є основою внутрішніх духовних інстанцій, що визначатимуть особливості професійної діяльності та взаємодії з різними категоріями клієнтів на засадах моральності, гуманізму, добра, справедливості, суспільних ідеалів та нормативів тощо. В своїх роботах раніше ми зазначали, що вирішення специфічних завдань соціальної сфери потребують високого рівня розвитку індивідуальної системи духовних та просоціальних цінностей її фахівців, позаяк засвоєна цінність стає критерієм, стандартом подальшої діяльності, визначає особливості цілей, засобів, стратегій досягнення та стилю індивідуальної діяльності особистості. [8]

На основі аналізу літератури щодо проблем професійного інтелекту в розрізі окресленої проблеми взаємозв'язку професійного інтелекту та особистості вважаємо за необхідне виділити ряд специфічних психологічних умов становлення професійного інтелекту в період професійного навчання фахівців та оптимізації його впливу на розвиток особистості: забезпечення ґрунтовними системними професійними знаннями; включення майбутніх фахівців в процеси вирішення реальних професійних завдань (проведення практик); застосування психотехнологій, що оптимізують розвиток інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців, ділові ігри, тренінги, коучинги тощо, залежно від спрямування професійної діяльності); формування інтелектуально-особистісних якостей (розвиток критичності мислення, об'єктивності, професійної рефлексії, професійної адаптивності та самоконтролю тощо); забезпечення індивідуального підходу в професійній підготовці (сприяти саморозвитку, самоактуалізації, самоформування власного професійно-інтелектуального потенціалу тощо). Врахування таких специфічних умов становлення професійного інтелекту сприятиме також і позитивному впливу на особистість майбутнього фахівця, формування в нього професійно значущої просоціальної системи цінностей та сенсів, професійної компетентності, здатності до саморегуляції, прогнозування професійних ризиків тощо.

Висновки. На тлі сучасних суспільних та соціальних процесів важливими орієнтирами професійної підготовки є становлення професійного інтелекту та оптимізація його впливу на розвиток особистості майбутнього фахівця. Компетентність сучасного фахівця значною мірою залежить не лише від суми знань, яку він отримав, а від його здатності думати та адекватно застосовувати ці знання в конкретних ситуаціях професійної діяльності.

Загалом можна стверджувати, що професійний інтелект особистості визначає не лише її професійні компетентності, а опосередковано здійснює вплив на всі сфери особистості. Взаємозв'язок професійного інтелекту та особистості знаходимо в проявах розумової діяльності людини, системі її життєвих цінностей та сенсів, життєвих пріоритетах, особливостях перебігу ситуативних та стабільних емоційних переживань, вольових процесах та станах, в творчій діяльності тощо.

Забезпечення психологічних та соціально-психологічних засад становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців в процесі навчання в вузі, в кінцевому рахунку, визначатиме перспективи не лише їх успішної професійної діяльності, а й перспективи розвитку їх особистості в цілому.

Список використаних джерел:

1. Бич Дж. «Учитесь целовать лягушек!» и другие рецепты лидерства IBM. / Пер. с англ. – М.: Институт комплексных стратегических исследований, 2013. – 280 с.
2. Воляннюк Н. Ю. Психологічні основи прогнозування у системі професійної соціалізації особистості / Н. Ю. Воляннюк // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. –Т. IX. –Ч. 4. –2007. –С.215–222.
3. Дружилов С.А. Индивидуальный ресурс человека как основа становления профессионализма. Воронеж: Научная книга, 2010 – 260 с.,
4. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособ. для студ. вузов / Э. Ф. Зеер. –2-е изд., перераб., доп. –М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. –336с.
5. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Моно-графія. – К.: ДП "Інформ.-аналіт. агенство", 2012. – 200 с.
6. Куинн Дж., Андерсон Ф., Финкелыптейн С. Управление профессиональным интеллектом: использовать лучшее по-максимуму // Управление знаниями. М., "Альпина Бизнес Букс", 2006. – с. 179-182.
7. Малхазов О. Р. Психологія праці: навч. посібник / О. Р. Малхазов. – К.: ЦУЛ, 2010. –208с.
8. Мельничук О.Б. Професійний інтелект та духовний розвиток особистості майбутнього фахівця соціальної сфери / О.Б.Мельничук // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. – Том IX: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. – Випуск 9. – К.: Талком, 2016. – С. 350-357.
9. Мельничук О.Б. Професійний інтелект як проблема психології / О.Б. Мельничук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – Херсон, 2015. - Випуск 1. Том 2. – С.95-99.

10. Поваренков Ю. П. Психологическое содержание профессионального становления человека / Ю.П. Поваренков– М.: Изд-во УРАО, 2002. – 160 с.
11. Практический интеллект / Р.Дж.Стернберг, Дж. Б. Форсайт, Дж. Хедланд и др. – СПб.: Питер, 2002. – 272 с. – (Серия “Мастера психологии”).
12. Психологічна підготовка керівників освітніх організацій до діяльності в умовах змін: посібник / за наук. ред. О. І. Бондарчук — К.: НАПН, 2014. — 194 с.
13. Толочек В. А. Современная психология труда : учеб. пособие / В. А. Толочек. –СПб.: Питер, 2005. – 479с. – (Серия «Учебное пособие»).
14. Kohn M.L., Schooler C. Work and Personality: An Inquiry Into the Impact of Social Stratification. – Noorwood, NJ: Alex Publishing Corporation. – 1983. – P. 125-153.
15. Miller K. A., Kohn M. L., Schooler C. Educational Self-Direction and the Cognitive Functioning of Students //Social Forces. – 1985. – Vol.63. – P.923-944.
16. Sorokin P. Social Mobility. – N.Y.: Harper and Brothers, 1927.
17. Spenner K. I., Otto L. B. Work and Self-Concept: Selection and Socialization in the Eaply Career//Research in Sociology of Education and Socialization / Ed.by Kerckhoff A. – Greenwich, Ct.: JAI Press, 1984. – Vol.5.

Spisok vikoristanih dzherel:

1. Bich Dzh. «Uchites` czelovat` lyagushek!» i drugie recepty` liderstva IBM. / Per. s angl. – M.: Institut kompleksny`kh strategicheskikh issledovanij, 2013. – 280 s.
2. Volyanyuk N. Yu. Psikhologi`chni` osnovi prognozuvannya u sistemì profesìjnoyi soczi`alì zaczi`yi osobistosti` / N. Yu. Volyanyuk // Problemi zagal`noyi ta pedagogìchnoyi psikhologi`yi: zb. nauk. pr. l`n-tu psikhologi`yi i m. G.S. Kostyuka NAPN Ukrayini. –T. IX. –Ch. 4. –2007. –S.215–222.
3. Druzhilov S.A. Individual`nyj resurs cheloveka kak osnova stanovleniya professionalizma. Voronezh: Nauchnaya kniga, 2010 – 260 s.,
4. Zeer E`. F. Psikhologiya professij : ucheb. posob. dlya stud. vuzov / E`. F. Zeer. –2-e izd., pererab., dop. –M. : Akademicheskij Proekt ; Ekaterinburg : Delovaya kniga, 2003.

5. Kokun O.M. Psikhologi`ya profesi`jnogostanovlennayasuchasnogofakhi`vczya: Mono-grafi`ya. – K.: DP "Inform.-analit. agencstvo", 2012. – 200 s.
6. Kuinn Dzh., Anderson F., Finkely`ptejn S. Upravlenie professional`ny`m intellektom: ispol`zovat` luchshee po-maksimumu // Upravlenie znaniyami. M., "Al`pina Biznes Buks", 2006. – s. 179-182.
7. Malkhazov O. R. Psikhologi`ya praczi`: navch. posi`bnik / O. R. Malkhazov. – K.: CzUL, 2010. –208s.
8. Mel`nichuk O.B. Profesi`jniy i`ntelekt ta dukhovnij rozvitok osobistosti` majbutn`ogo fakhi`vczya soczi`al`noyi sferi / O.B.Mel`nichuk // Aktual`ni` problemi psikhologi`yi:
9. Mel`nichuk O. B. Profesi`jniy i`ntelekt yak problema psikhologi`yi / O. B. Mel`nichuk // Naukovij vi`snik Khersons`kogo derzhavnogo uni`versitetu. Seri`ya: Psikhologi`chni` nauki. – Kherson, 2015. - Vipusk 1. Tom 2. – S.95-99.
10. Povarenkov Yu. P. Psikhologicheskoe sodержanie professional`nogo stanovleniya cheloveka / Yu.P. Povarenkov– M.: Izd-vo URAO, 2002. – 160 s.
11. Prakticheskij intellekt / R.Dzh.Sternberg, Dzh. B. Forsajt, Dzh. Khedland i dr. – SPb.: Piter, 2002. – 272 s. – (Seriya "Mastera psikhologii").
12. Psikhologi`chna pi`dgotovka kerivniki`v osviti`ni`kh organi`zaczi`j do di`yal`nosti` v umovakh zmi`n: posi`bnik / za nauk. red. O. I`. Bondarchuk — K.: NAPN, 2014. — 194 s.
13. Tolocek V. A. Sovremennaya psikhologiya truda : ucheb. posobie / V. A. Tolocek. –SPb.: Piter, 2005. – 479s. – (Seriya «Uchebnoe posobie»).
14. Kohn M.L., Schooler C. Work and Personality: An Inquiry Into the Impact of Social Stratification. – Noorwood, NJ: Alex Publishing Corporation. – 1983. – P. 125-153.
15. Miller K. A., Kohn M. L., Schooler C. Educational Self-Direction and the Cognitive Functioning of Students //Social Forces. – 1985. – Vol.63. – P.923-944.
16. Sorokin P. Social Mobility. – N.Y.: Harper and Brothers, 1927.
17. Spenner K. I., Otto L. B. Work and Self-Concept: Selection and Socialization in the Eaply Career//Research in Sociology of Education and Socialization / Ed.by Kerckhoff A. – Greenwich, Ct.: JAI Press, 1984. – Vol.5.

Melnichuk, O.B. Professional intelligence and personality. The article presents the theoretical discourse on correlations between

professional intelligence and personality. Professional intelligence is an important condition for successful professional work. However, it has an impact not only on the effectiveness of professional tasks, but also on an individual's development as a whole. Professional intelligence determines an individuals' important qualitative characteristic - professional competence.

The mutual influence of professional intelligence and an individual's cognitive, value-sense, spiritual, emotional-volitional, behavioural spheres is outlined.

The psychological bases for future specialists' professional intelligence formation during professional training and optimization of positive influence of professional intelligence on personality development are determined.

Key words: *professional training of future specialists, professional intelligence, formation of professional intelligence, personality, spheres of personality, personal development.*

Відомості про автора:

Мельничук О.Б., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психосоматики та психологічної реабілітації Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, м.Київ

Melnychuk, O.B., PhD in Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychosomatics and Psychological Rehabilitation, M.P. Dragomanov National Pedagogical University

E-mail: oxanamelnychuk@ukr.net

УДК 316.614

Москаленко В.В.

**ДЕТЕРМІНАЦІЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ
СОЦІАЛЬНОЮ МАТРИЦЕЮ СУСПІЛЬСТВА**

Москаленко В.В. *Детермінація процесу соціалізації особистості соціальною матрицею суспільства* В статті розглядається соціальна матриця суспільства як ціннісно-нормативна система спільноти, що детермінує процес соціалізації особистості. Проаналізовано особливості впливу ціннісно-